

Bardzo krakowski Kresowianin

WOJCIECH NOWAK

2 listopada 2018 roku zmarł Profesor Jerzy Wyrozumski – nasz Współpracownik i Przyjaciel, wyjątkowy uczony, wybitny historyk, doktor *honoris causa* pięciu uczelni polskich i zagranicznych, który z uprawiania historii uczynił nie rzemiosło, a sztukę. Człowiek o złożonej wrażliwości, niecodziennych talentach, ogromnej wiedzy, pracowitości i skromności.

Jako Profesor nauk humanistycznych, historyk pasjonat emocjonalnie i zawodowo związany z Wydziałem Historycznym UJ (wcześniej Filozoficzno-Historycznym), Jerzy Wyrozumski wpisał się do grona najwybitniejszych mediewistów, swoją zawodową drogę przemierzając historycznymi szlakami Uniwersytetu Jagiellońskiego, Krakowa i Polski przez ponad sześćdziesiąt lat.

Profesor Jerzy Wyrozumski urodził się w Trembowli w roku 1930, w rodzinie mieszczańskiej. W rodzinnym mieście rozpoczął szkolną edukację, którą krótko kontynuował we Lwowie. Okres II wojny światowej spędził w Trembowli. Po wojnie rodzina Wyrozumskich osiadła na pewien czas w Kcyni, a przyszły profesor uczęszczał do gimnazjum w Wągrowcu. Dalszą edukację pobierał w Zielonej Górze i Koźlu, gdzie zdał maturę. Następnie, porzucając młodzieńcze marzenia, by podjąć studia na politechnice, zdecydował się na studia humanistyczne, wybierając w roku 1950 historię na Uniwersytecie Jagiellońskim.

W trakcie studiów Jerzy Wyrozumski słuchał wykładów tak znamienitych historyków, jak Ludwik Piotrowicz, Roman Grodecki, Jan Dąbrowski, Zofia Kozłowska-Budkowa i Sylwiusz Mikucki. Wtedy to, zafascynowany wykładami profesora Grodeckiego, ukierunkował się na historię gospodarczą i społeczną.

Po studiach pracował krótko w Archiwum Państwowym, a w marcu 1955 roku uzyskał asystenturę na Uniwersytecie Jagiellońskim, któremu pozostał wierny aż do przejścia na emeryturę w 2000 roku.

Początkowo Profesor Jerzy Wyrozumski prowadził studia z zakresu historii tkactwa, górnictwa, handlu solą oraz historii miast. W 1963 roku obronił pracę doktorską na temat tkactwa małopolskiego w późnym średniowieczu,

zaś w 1968 roku habilitował się na podstawie rozprawy *Państwowa gospodarka solna w Polsce do schyłku XIV wieku*.

Oprócz szeroko pojętej historii gospodarczej i społecznej ważnym polem naukowych dociekań Profesora była historia polityczna. W tym nurcie powstało szereg rozpraw i artykułów, na czele z biografiami Kazimierza Wielkiego i królowej Jadwigi Andegaweńskiej. Te pozycje to impresyjne, precyzyjnie skonstruowane kroniki życia postaci niezwykle ważnych dla Uniwersytetu Jagiellońskiego – bo jego fundatorów. Fascynujący portret biograficzny króla Kazimierza Wielkiego ukazał władzę, którego panowanie było nie tylko samo w sobie dynamiczne, ale stanowiło zasadniczy modernizujący przełom w każdej niemal sferze życia Polski. Jednocześnie poznaliśmy genezę procesów rozwojowych ówczesnej Polski, w tym przede wszystkim wielkiego zwrotu na Wschód. To wtedy nasze państwo objęło swym cywilizacyjnym wpływem i panowaniem politycznym ziemie, na których sześć wieków później, w Trembowli, przyszedł na świat Jerzy Wyrozumski.

Niewielka rozmiarami, acz niezwykle ważna, jest też książka o królowej Jadwidze, bowiem znacząca jej część posłużyła jako materiał do opracowania *Positio causa* w procesie kanonizacyjnym królowej Jadwigi Andegaweńskiej. Wkład Profesora Jerzego Wyrozumskiego w wyniesienie na ołtarze Andegawenki docenił sam papież Jan Paweł II, przyznając Mu Krzyż Komandorski św. Sylwestra, a także Papieska Akademia Teologiczna, która uhonorowała Profesora medalem *Bene Merenti* w 1998 roku. Biorąc pod uwagę fakt, że Jadwiga Andegaweńska była Węgierką, wysiłek Profesora Wyrozumskiego docenili też Węgrzy. Dwa węgierskie uniwersytety – w Miszkolcu i w Pécsu – nadały Mu swoją najwyższą godność doktora *honoris causa*, a Prezydent Węgier w 2011 roku odznaczył Profesora Krzyżem Oficerskim Orderu Węgierskiego.

Dużo uwagi poświęcił Profesor dziejom Kościoła w Polsce piastowskiej oraz hagiografii. W tym zakresie powstały ważne studia o arcybiskupach gnieźnieńskich XIII–XIV wieku, dziejach Kościoła krakowskiego w XIV wieku, o działalności św. Jacka, św. Wojciecha, św. Gereona, św. Stanisława – a całość wzbogacona o pogłębione reminiscencje historyczno-apokryficzne.

Wielkim sukcesem, swoistym *opus magnum* Profesora Jerzego Wyrozumskiego była *Historia Polski do 1505 roku*, która ukazała się w ramach czterotomowego zarysu dziejów Polski, popularnie – od trzech autorów – zwana „trojczkami krakowskimi” (Jerzy Wyrozumski, Józef Andrzej Gierowski i Józef Buszko). Służąca wielu rocznikom studentów historii, doczekała się aż trzynastu wydań. Równie wielką poczytność miała wspomniana wyżej biografia Kazimierza Wielkiego (trzy wydania). Jerzy Wyrozumski doprowadził też do szczęśliwego końca reedycję *Roczników* Jana Długosza, które w pięknej szacie graficznej ukazały się zarówno po łacinie, jak i w tłumaczeniu na język polski.

Osobne miejsce w twórczości Profesora zajmuje problematyka miejska, w tym zwłaszcza dzieje średniowiecz-

► nego Krakowa. W latach siedemdziesiątych XX wieku krakowskie Wydawnictwo Literackie powzięło zamiar wydania *Dziejów Krakowa* w kilku tomach. Pierwszy tom tej serii, zawierający średniowieczne dzieje Krakowa, miał wyjść spod pióra Józefa Mitkowskiego, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego, był on bowiem badaczem najlepiej z tego autorstwa przygotowanym. Niestety, śmierć Mitkowskiego w 1980 roku stanęła na przeszkodzie realizacji powyższego planu. Napisanie średniowiecznych dziejów dawnej stolicy Polski przypadło w udziale Profesorowi Jerzemu Wyrozumskiemu. Efekt Jego pracy okazał się imponujący: to wydany w 1992 roku opasty tom liczący 573 strony, a noszący tytuł *Kraków do schyłku wieków średnich*. We wstępie do książki Jerzy Wyrozumski w ciepłych słowach wspominał niedoszedłego autora tomu, Profesora J. Mitkowskiego, i – jakby uprzedzając czytelnika – napisał o sobie: „krakowianin z wyboru, który przybył do tego miasta jako człowiek dorosły, nie wyczuwa jego rytmu życia i tajemników jego przeszłości tak jak ktoś, kto spędził w nim życie od najwcześniejszego dzieciństwa”. Czytając jednakże dzieło Profesora, ma się wrażenie, że zostało napisane przez kogoś, kto nie tylko zaakceptował Kraków jako przybysz, ale od zawsze był jego inherentną częścią. Bo – choć urodził się na Kresach i tam wychował – przybywszy do Krakowa, pokochał to miasto całym sercem, poddając się bez reszty jego urokowi. W wywiadzie udzielonym Andrzejowi M. Kobosowi w 2007 roku szczerze wyznał, że zaraz po przyjeździe do Krakowa „nie miał większych powodów, aby Kraków kochać”. Później jednakże, po kilkudziesięciu

i prorektora UJ (1987–1990), dzielnie stojącego w obronie prześladowanych wówczas przez reżim komunistyczny za aktywność opozycyjną pracowników oraz studentów. Do historii przeszło umieszczone w 1988 roku na łamach prasy zdjęcie, na którym Profesor rozmawia przed budynkiem Collegium Novum z uzbrojonymi dowódcami Zmotoryzowanych Odwodów Milicji Obywatelskiej

(niesławnych ZOMO), planującymi wkroczyć na teren Uniwersytetu, aby zdławić studencki strajk. Podpis pod tą fotografią stanowi znakomity komentarz zarówno sytuacji, jak i osoby Profesora J. Wyrozumskiego – to dewiza Uniwersytetu Jagiellońskiego: *plus ratio quam vis* (więcej znaczy rozum niż siła).

Działalność Pana Profesora J. Wyrozumskiego uzupełniają takie obszary, jak autorstwo i współautorstwo oraz redakcja naukowa niezliczonych publikacji; członkostwo w najznakomitszych instytucjach naukowych, między innymi w Polskiej Akademii Umiejętności jako jej sekretarz generalny oraz w Towarzystwie Miłośników Historii i Zabytków Krakowa jako jego prezes; był również przewodniczącym Rady Fundacji Promocji Kultury Krakowa, przewodniczącym Rady Muzealnej Państwowych Zbiorów Sztuki na Wawelu, kierownikiem Ośrodka Badań Międzynarodowego Centrum Kultury w Krakowie oraz członkiem Centralnej Komisji do spraw Stopni i Tytułów; otrzymał liczne nagrody, ordery i odznaczenia, zarówno polskie, jak i zagraniczne.

Będąc znakomitym Pedagogiem, Profesor Jerzy Wyrozumski stał się Mistrzem i obrońcą autonomii Uniwersytetu, ale przede wszystkim Przyjacielem i Mentorem rzeszy studentów i doktorantów, którzy kochali Go całym sercem. Wychowankami Profesora jest kilka pokoleń historyków, którym wpoił wiedzę, doskonale łącząc atrakcyjność formy – w tym mistrzostwo analizy przekazów historycznych (mawiano o Profesorze, że nikt tak jak On nie opowiadał historii o historii) z *meritum* swojej dziedziny. Własnym przykładem wskazywał, czym może w życiu człowieka stać się nauka.

Bardzo trudno mówić o Profesorze, wspaniałym Człowieku, w czasie przeszłym. Był potrzebny nam teraz, tutaj, otrzymał jednak inne zadanie. Pozostawił pamięć o sobie i swoich dokonaniach. Był z nami od zawsze, a teraz „nagle zniknął i uporczywie go nie ma”. Niech te piękne słowa Wisławy Szymborskiej wyrażą cały żal i osamotnienie po stracie Profesora.

latach, stosunek Profesora Wyrozumskiego do Krakowa stał się emocjonalny, i jak sam przyznaje w owym wywiadzie, może spokojnie powiedzieć, że „kocha Kraków i bardzo identyfikuje się z Krakowem”. Miasto zaś, za wszystko co Profesor zrobił dla niego, odwdzińczyło się nadaniem Mu medalu *Cracoviae Merenti*.

Profesor Jerzy Wyrozumski był na uczelni osobą bezbłędnie rozpoznawalną. Stał się symbolem, bez mała ikoną Uniwersytetu Jagiellońskiego: niewysoki, drobny, nieco przygarbiony, o charakterystycznym chodzie, cieszył się nieprzemijającym szacunkiem całego środowiska akademickiego. Chlubnie zapisał się na kartach uniwersyteckiej kroniki z racji pełnionych funkcji: dziekana Wydziału Filozoficzno-Historycznego w trudnych latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku (1981–1987)

WOJCIECH NOWAK

Rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego
Kraków, luty 2019 roku